

שלמה וויינבערגער

קרית יואל יצ"ו

- מב -

בענין הנחת שערות הזקן בתוך ספרי קודש

הנה בקובץ העבר (קובץ ד, הרחבת הדעת, אות לה) העירו בענין מה שמצינו בכמה ספרי קודש בבית המדרש שהם מלאים משערות הזקן שהניחו בו בני אינשי. ובקובץ ה' (עמ' תמג) העליתם בין התשובות כמה ליקוטים, אבל לא נתבאר כפי הצורך, על כן אמרתי לבאר ענין זה באריכות כיד ה' הטובה עלי, ולהעלות מרגניתא טבא דלית ביה טימי בעוזה שי"ת.

תחילה למקראי קודש, אביא מקודם מספרי קודש שהם הפליגו גודל קדושת שערות הזקן, ועל המנהג להניחם בתוך ספרי קודש. ואחר כך אביא מהספרים המעוררים נגד מנהג זה.

(א) מקור ראשון⁽¹⁾ להניח שערות בתוך הספרים, מצינו בזה דברים מחרידים, מה דאיתא בגמרא מסכת זבחים (יח, ע"ב) בגליון שיטה מקובצת (בשולי הדף, אות כה) בזה"ל: ושלח [רבינו אפרים] לרבינו תם⁽²⁾ תשובות מלאות שערות שתלש מזקנו מרוב צער⁽³⁾, על איזה מנהג העולם בענין כלאים בבגדים⁽⁴⁾, שטעו לומר דקנבוס אינו פשתן והקילו לערבו עם צמר, ולדעתו קנבוס הוא פשתן ואסור בצמר, ולכן נצטער. ותלש מרוב צערו שערות זקנו, ושלח לרבינו תם להשתתף בצערו⁽⁵⁾.

(2) מקור יותר מוקדם לגניית שערות, מצינו בנביא יחזקאל (ה, א) שצוה לו הקב"ה לגזוז שעריו, ולחלקם לשלשה שלישים. ושליש אחד צוה לו הקב"ה לגנום (שם ה, ג) 'ולקחת משם מעט במספר וצרת אותם בכנפך'. אבל אין זה ראייה להטמנת שערות, שהרי היתה על פי נבואה ורמזה לדברים אחרים כנבואה, כפירוש רש"י שם (ד"ה וצרת) וצרת אותם בכנפך, אלו מתי מעט שילגו לבלל ויחיו. אבל עיין בשו"ת בית ישראל (יו"ד קלו, ד"ה שוב הראה) שהיה לו גירסא אחרת ברש"י, וז"ל: מכאן רמז שכל המסתפר שעריו אל יזרוק אותם אלא יגנוז, שכל מה שנאמר במקראות האלה לרע, עד כאן לשון רש"י, עיין שם. הרי דקאמר רש"י דאין לזרוק השערות, וגם אין לשרוף אותו רק יגנוז אותם, ע"כ. אבל לא מצאתי בשום מקום כגירסתו, על כן לא הבאתיו לראיה לגניזות שערות.

(3) אודות רבינו אפרים ורבינו תם יש סיפור נורא המובא בסדר הדורות (ד' אלפים, תחק"ל) בשני גירסאות דומות, ואעתיק רק הגירסא הקצרה. וז"ל: וקבלתי מתלמידי הגאון ר' ליאון דמוראל ומשלשה זקני הדור, ואמרו שקבלה אצלם מזקניהם שכן היה המעשה שבהיות רבינו תם ורבינו אפרים הגדול ב"ר יצחק ברגנשפורק צרפתי, אשר נפטר אח"כ שנת תתקל"ה, מלמדים בישיבה יחד, והיו מפלפלים על קשר התפילין. כי רבינו אפרים אמר שחייב לקשרם בכל יום, שנאמר וקשרתם לאות על ירך. ורבינו תם אמר שלא יש חוב לעשותו בכל יום. וכן פלפלו הרבה עד שחרה אפו של רבינו תם, ויעמוד על רגליו ויקרא בקול גדול, ואמר משה רבינו ע"ה רד, וכן צעק ג' פעמים עד שירד משה רבינו ע"ה בישיבה. ואמר לו רבינו תם, אני אומר שאין לקשר קשר של תפילין בכל יום, ושלא צוית זה בתורה שקבלת מהקב"ה. והודה משה רבינו ע"ה לדבריו וילך לו. ע"כ. ובמרדכי בהלכות קטנות רומז דבר זה (שלשלת הקבלה דף נ"ב), עכ"ל.

(4) וכן מצינו תלישת שערות הזקן מרוב צער בעזרא הסופר, כלשון הכתוב (עזרא ט, ג) וכשמעי את הדבר הזה גר, ואמרטה משער ראשי וזקני. ועל ענין כזה כתב בשו"ת מהרי"ל (והחדשות סי' קסז) שכותב בתו"ד: בראותי הטענות נבהלתי ותסמך שער בשרי, וראוי היה ליחלש על ככה כמו שעבד הרבינו אפרים וכו'.

(5) זה ודאי שרבינו אפרים הזהיר לכל העולם שזה איסור כלאים, אעפ"כ נבצר ממנו לחקק הדבר לבדו. בכל זאת לא נח ולא שקט וציער עצמו על זה, ומרוב צערו תלש שערות זקנו. והחזיק אותם השערות לחשיבות, עד כדי כך ששלחם לרבינו תם.

(6) בגוף הדבר שהרבינו אפרים שלח לר"ת תשובות מלאות שערות שתלש מזקנו, עיי' בבאר היטב (יו"ד סי'

קפא סק"ה) שהאר"י ז"ל היה נזהר שלא ליגע בזקנו, שמא יעקף חס ושלום ב' משערותיו, ונמצא פוגם ועוקר צינור אחד חיו, עיי"ש. ולפי זה אינו מובן מה שרבינו אפרים שלח לרבינו תם תשובות מלאות שערות שתלש מזקנו. והאין עקר